

מסה קטנה על שלושה צווים

משה צוקרמן על שיר של ללי מיכאלי

השיר 'צו III II I' צופן בחובו את אחת מהבעיות המהותיות שעולות מהאידיאולוגיה הציונית ומהוויית המדינה שהתכוננה מתוכה. הציונות לא הצליחה עד כה לעמוד בהבטחתה (ואולי כלל לא התכוונה לממשה): להקים מדינה שבה יוכלו יהודים לחיות בבטחה ובשלווה. בשום מקום בעולם אין היהודי כפרט מאוים בחייו כפי שהוא מאוים בישראל, ובנסיבות מסוימות אין להוציא מכלל אפשרות שהקטסטרופה הקולקטיבית הבאה של העם היהודי תתרחש דווקא כאן, במחוזות מדינת היהודים. הסיכוי הגדול ביותר של נער יהודי לא להגיע לגיל 21 מסיבות על-אינדיווידואליות הוא של נער יהודי הגדל בישראל. אותה אשה ישראלית הרה שאמרה לי פעם "שרק לא יהיה בן", שרויה במצב טרגי שאין לה שליטה עליו. שירה של ללי מיכאלי מצא לכך את הביטוי הממוקד ביותר שמשלב בצורה מכמירת-לב את פחדיה של האם, את מנעמי החיים האורבניים הטובים כאנטיתזה שלהם וגם את הוודאות המהוססת שבנה כבר גדול, יהיו נשים אחרות בחייו. אם יש פתרון למצב עניינים זה, הוא "חסוי", השתיקה יפה לו. או שמא לא?

מן הראוי לא להמשיך בביקורת האידיאולוגיה על האמירה "טוב למות בעד ארצנו". העניין הזה גמור. יש לבחון את האמירה "טוב לחיות בעד ארצנו", ולהגיע למסקנה כי ראוי להסיר ממנה את התיבה "בעד ארצנו". טוב לחיות – וזהו. שהרי זוועת ההתלהמות הלאומנית בשבחי המוות למען המולדת, מקורה באהבת הארץ והמולדת ובנכונות לחיות בעדן, רגשות הטומנים בחובם, מניה וביה, את אותה אידיאולוגיית מוות למען הארץ והמולדת. גם מלחמות צודקות למיניהן אינן, בחשבון אחרון, אלא מלחמות למען החיים ולא למען המולדת: בעולם שבו לא יהיה עוד צורך "להגן על המולדת" ו"לשמור על גבולות הארץ", לא יהיה גם מקום למות או לחיות למען – אלא פשוט לחיות, וליתר דיוק: להתפנות למאבק למען חיים טובים עבור כל בני האדם באשר הם.

ללי מיכאלי / צו III II I

צו I

אֶתָּה בֶן יָחִיד לֹא יִשְׁלַחֵנוּ אוֹתָךְ לְקָרְבֵי
בְּלֵי הַחֲתִימָה
שְׁלִי
אֲז רַד מְזָה

צו II

חֲצִי שְׁנָה עַד הַגִּיוֹס

מְנוּי לְבִרְכָה הָאוּנִיבֶרְסִיטָאית
מָה אַתָּה הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם
שְׁלוֹשׁ שָׁנִים
בּוֹא נִקְנֶה מִיָּם מִינְרָלִים
וְנִשְׁתַּק
רָגַע
בּוֹא קַח לְךָ מִשְׁהוּ טוֹב בְּתִמְרָה
תִּמְרִים דְּבִשׁ תּוֹת בְּנָנָה עַל בְּסִיס חֶלֶב
לֹא שָׁמוּ מִסְפִּיק דְּבִשׁ
בּוֹא נִחְזֵר
לֹא עֲזָבִי!
בּוֹאִי נִמְשִׁיד
לְשִׁתְּךָ

צו III

מָה יִהְיֶה?
אֵיךְ תִּמְלֹא אֶת הַצֹּר הַקֶּטְגוֹרִי
בְּדִרְגוֹת וּבִסְמָלִים
כְּשֶׁהַחִילּוֹת
יִלְטְשׁוּ בְּמִדְיָה לְהַפְשִׁיט
וְהַכֵּל חֲסוּי

מתוך "מסכת פנים", עכשיו, 2015